

Het Weeshuis in Staveren.

(gepubliceerd in 't Stavens Krantsie m.u.v. de bijlagen)

In het boek Staveren ó Staveren uit 2002 is een alinea gewijd aan de gemeenschapszin in Staveren waarin het een en ander over het stadsweeshuis niet ontbreekt (blz. 54ev). In dit artikel proberen we de geschiedenis van deze instelling nog wat verder uit te diepen.

In Staveren, was evenals in andere plaatsen, een instelling voor de opvang van ouderloze kinderen. Het weeshuis is niet te verwarren met de Weeskamer. Deze laatste was een instelling die, kort gezegd, de nalatenschap van wezen administreerde en regelde totdat ze volwassen of zelfstandig genoeg waren. Heel vaak kwam de weeskamer er aan te pas als één van de ouders uit een gezin kwam te overlijden en als er een nieuw huwelijk werd gesloten. Op dat moment moest de nalatenschap goed verdeeld kunnen worden.

De oorsprong van het instituut Weeshuis voert ver terug in de geschiedenis. Zeker na de hervorming en door de groei van de bevolking nam de behoefte aan sociale en maatschappelijke voorzieningen steeds meer toe. Afhankelijk van de omvang en samenstelling van de bevolking kwamen soms tegelijkertijd weeshuizen van verschillende gezindten in één plaats voor, naast de algemene weeshuizen. Voordat men zover was werden de ouderloze kinderen vaak ondergebracht bij familie of andere gezinnen en bij echtparen zonder kinderen. De kerkelijke gemeente of de plaatselijke overheid zorgde dan voor de besteding van deze kinderen en voor een tegemoetkoming in het onderhoud. Andere inkomsten kwamen uit rente van bezittingen die de weeshuizen van oudsher bezaten of van arbeid van de wezen, de zogenoemde armenbossen die in de kerk stonden, van het "armen oortjesgeld" een soort belasting, van collectes en van de lommerd (lombartsgeld).

Het doel van de weeshuizen was om de kinderen goed op te voeden zodat zij later een zelfstandig leven konden leiden en daar hoorde een bepaalde vakopleiding bij. Nadat ze eerst bijvoorbeeld ergens als timmermansknecht of dienstmeisje konden werken, om daarmee wat inkomsten voor het weeshuis te verdienen, mochten ze het weeshuis rond hun 18^e jaar verlaten. Uit de stad Edam is bijvoorbeeld bekend dat de kinderen bij laag water tussen de scheepshellingen naar spijkers moesten zoeken die dan wat stuivers opbrachten. Maar, ook oudere personen "bejaarden" werden wel eens in het weeshuis opgenomen. Meestal was er dan al sprake van het wees- en armenhuis.

Soms bezaten de weeshuizen soms kleine woninkjes, camers genoemd, waar de gealimenterden (degenen die door de stad werden onderhouden) tegen een vergoeding mochten wonen. Dergelijke camers komen we ook vaak in Stavense archieven tegen. In Staveren kwam, voor zover bekend, alleen een "burger" weeshuis voor, dus voor alle gezindten. De stadsregering benoemde voor een bepaalde tijd de voogden en de weesvader- en moeder. Het is overigens wel bekend dat de gereformeerde kerk in Staveren ook armenvoogden hadden. Vermoedelijk om specifiek voor de wezen van de eigen lidmaten te zorgen. Aan de ander kant: in die tijd waren kerk en staat nog een zekere eenheid.

Het Armen Weeshuis

Het bestaan van armenvoogden komt al vanouds in Staveren voor. Kinderen die hun beide ouders verloren, zonder verdere familie te hebben die de verzorging kon overnemen, is helaas van alle tijden. Er moest dus een zekere achtervang geregeld worden om te voorkomen dat de kinderen tot bedelstaf of criminaliteit vervielen. De

Het weeshuis aan de Oude Stadgracht ca 1664

armenvoogden zorgden dat er toezicht en lijfbehoud over deze kinderen georganiseerd werd.

Wanneer het armen weeshuis als instelling in Staveren is gesticht is nog niet gevonden, maar vermoedelijk is dat in begin van de 17^e eeuw geweest.

Op 25 oktober 1627 dragen de bestuurders van de stad een huis met twee kamers op het terrein van het gesloopte Blokhuis als Armen Weeshuis over aan de armenvoogden van de Gereformeerde Kerk.

Ze worden vrijgesteld van de grondpacht onder het huis, zijnde 3 gulden en 5 stuivers, maar er moeten wel duidelijke huisregels voor het weeshuis worden gemaakt.

Als op 15 september 1636 de burgemeesters en vroetschappen bij elkaar komen hebben zij, blijkbaar na hoor en wederhoor en advies vanuit de gemeente, bevestigd dat het bestaande Gasthuis "seer misbruijckt wordt" en dat daarom tot "profijtt, gerijff ende commoditeijt" de arme wezen van burgers in het Weeshuis onderhouden mogen worden in plaats van in het Gasthuis.

De magistraat is bij omringende plaatsen langs geweest om zich te informeren over "seeckere poincten ende articulen waernaegereguleert sal worden". Zij besloten daarna de volgende 15 artikelen vast te stellen.

We laten deze artikelen hierna volgen die samen een aardig beeld vormen over hoe de samenleving in die tijd meende om te moeten gaan met deze onfortuinlijke ouderloze kinderen.

1. De magistraat benoemt 3 gekwalificeerde weesmeesters die verantwoordelijk worden voor het toezicht op het weeshuis. Eén daarvan komt uit de magistraat en twee uit de burgerij, waarvan er één van de gereformeerde en één van mennoniete huize moet zijn.
2. Naast de gekozen weeshuismeesters worden twee burgemeesters en twee vroedschapsleden gekozen die het gasthuis "bequaem sullen laeten maecken tot een arme weehuijs". Dat betekent dus dat het Gasthuis, waar we in een ander artikelje over schreven, verbouwd moest worden.
3. Elk jaar treedt er één weesmeester af, de eerste twee jaar bij loting. De magistraat zorgt voor een opvolger en kiest deze 8 dagen voor de meidag.
4. De weesmeesters moeten elk jaar in de maand april verantwoording aan de magistraat afleggen over de rekening en de administratie.
5. De toe te laten wezen zijn burgerkinderen, waarvan de vader en/of de moeder meer dan 10 jaar in de stad gewoond hebben, waarbij geen onderscheid in de kerkelijke gezindtheid geldt.
6. De weeskinderen moeten in ieder geval 3 jaar oud zijn en mogen in het weeshuis wonen tot ze 18 jaar oud zijn, of langer als de weesmeesters dat nodig vinden.

7. De meisjes leren handwerken en de jongens een ambacht, maar zij kunnen ook "naer gelegentheijt ter zee bestelt" worden. Wat tot "profijtt mochte comen" zal ten goede van de wezen komen. Het verdiende geld werd dus in de kinderen geïnvesteerd.
8. Het bezit van de wezen (roerend en onroerende goederen, niets uitgezondert) komt ten goede van het weeshuis. Als tegenprestatie zullen de wezen "met een eerlick cleed versien" worden, tot discretie van de weesmeesters.
9. Goederen die de wezen tijdens het verblijf in het weeshuis "van vrunden mochte aencomen" vervallen ook aan het weeshuis, ten minste zo veel als ze kosten aan "cost, dranck, cledinghe ende hantreijckinge".
10. Als een wees tijdens het verblijf in het weeshuis sterft, zonder nalating van wettige kinderen of kindskinderen, vervallen hun bezittingen aan het weeshuis.
11. Oude mannen of vrouwen, die 15 jaar in de stad hebben gewoond, mogen als zij daar "begerich" naar zijn ook in het weeshuis worden opgenomen. De weesmeesters moeten dit wel goedvinden en toestemming vragen van de magistraat. De ouderen moeten dan wel al hun bezittingen aan het weeshuis afstaan.
12. De dagelijkse leiding van het weeshuis wordt opgedragen aan een paar "vrome en godtsaliche" echtelieden. Zij moeten zorgen voor toezicht, regering, tucht en "handtreijckinge" en moeten de wezen naar "eere en gehoorsaemheijt" goede discipline bijbrengen.
13. Voor het onderhoud zullen "enige" inkomsten en andere "profijtten" ten goede komen aan het weeshuis. Allereerst zullen ook de inkomsten en profijten van het voorschreven Gasthuis worden "geimploieert" oftewel in het weeshuis worden ondergebracht. Hierbij behoren ook de "penningen" die daar nu en in de toekomst voor gereserveerd zijn. Andere inkomsten zullen bestaan uit collectes, bossen (de armenbus), opbrengsten van de lommerd en van de stedelijke verpachtingen van 't landschap.
14. De magistraat kan deze artikelen naar bevindt van zaken verminderen en uitbreiden als dit voor de welstand en ten goede van het weeshuis nodig is of als hier "executabele" (= uitvoerbare) misverstanden, interpretatieverschillen en dergelijke uit zouden voortvloeien.
15. Alle artikelen zullen voor iedereen openbaar zijn en "behoorlijck" gepubliceerd en daarna "met bevel" gereguleerd worden met aan ieder het verzoek hieraan de milde hand te willen houden en de "wercken van barmharicheijt ende weldadicheijt (te) bewijsen".

Overdadig gebruik van Hollands bier en tabak.

Als de uitgaven van het armen- en weeshuis soms niet gedekt kunnen worden heeft men aanvullende inkomstenbronnen achter de hand. De magistraat besluit in 1636 dat de doodgraver één carolus gulden aan de armen moet afstaan voor iedere dag dat hij een graf langer dan drie dagen open laat liggen en ook onbehoorlijke "brandewijndrinckers ofte andere wijn- ofte biernuttighers" kunnen een boete krijgen van 3 carolus gulden, waarvan 1/3 naar de magistraat gaat, 1/3 naar de wachtmeesters en zijn dienaars en 1/3 naar de armen.

Het zit de bestuurders echter niet mee als in dat jaar ook duidelijk wordt dat het armen- of gasthuis, dat eigenlijk gebruikt behoort te worden voor arme nooddriftige personen, "misbruickt (is) geweest tot veel ongeregheden, te weten dat vele vagebonden ende bedelaars (van buiten), dien de luijegheijt liever hebben als den arbeit".

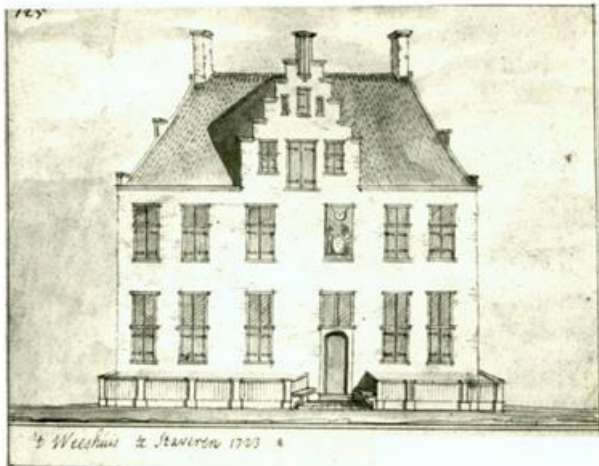
Het was zelfs zo ver gekomen dat enkele van die vreemdelingen "(over)daeghs aelmoese(n) vergadert hadden (die ze) des avonts aen Hollants bier ende toeback in overdaedt comen duerbrenghen, waerduer sij droncken sijnde vele ongereghelheijden

pleeghden 't welcke geensints behoorde getollereert ofte toegelaeten te (worden), maer ten contrarije geweert te werden".

De magistraat stuurt daarop de wachtmeesters en zijn dienaars er op af om te "verhinderen dat geen bedelarije in dese stadt solde geschieden". Verder leek het hun verstandig eens in de steden rondom te kijken hoe het daar toging, want als het Gasthuis als een "Beijert" gebruikt wordt was het beter "omme de Beijert geheel uit te roijen" en het tot bewoning van "arme wesen van burgers affcomstich bequaem te maecken". Het armen- en gasthuis zou dus een weeshuis worden onder nader te stellen "conditien ende articulen". Dit onder het motto "daer sal geen bedelaer in Israël sijn"! Het armen- of gasthuis zal gesticht en gereed worden gemaakt als armen-weeshuis onder nader te stellen condities en artikelen, "aldus gedaen ende geresolveert op den raethuijse op huijden desen de 17e novembris 1636".

In 1638 ontstaan er blijkbaar spanningen tussen de verschillende groeperingen in de stad over de inkomsten want "hoewel de minnonijten gesinde swaricheijt (bezwaar) maecken om jaerlijcx enighe penninghen tot het weeshuijs vastelijck te (doneren), sullen de arme wesen van minniste ouders affcomstich nochtans daerinne mede genomen worden, mits dat daarvan sal werden (gedoneerd) wat in redelijckheijt bevonden sal werden te behoren. De mennonieten zullen zich ook moeten houden aan de "articulen dien bij een ijegelijcken naegecomen ende geobserveert moet werden".

Wanneer het nieuwe weeshuis gebouwd is en wat het heeft gekost is nog niet gevonden. We weten wel waar het gestaan heeft. Op de vogelvluchtkaart van Schotanus uit 1644 is een groot stenen gebouw te zien in het Zuidooster Kwartier. Het zuidooster kwartier was toen nog een betrekkelijk nieuwe wijk en niet helemaal bebouwd. Tussen de huizen en schuren lagen boomgaarden en moestuinen.

Het nieuwe stadsweeshuis door J. Stellingwerf ca 1723.

wateren" moeten ten behoeve van het arme weeshuis 5 car. gld. en tien stuiver (per aam) betalen.

In 1719 besluit de magistraat dat nieuw gekozen vroedschappen bij hun aantreden voortaan geen 100 maar 75 gld in de kas van het stads- en diaconieweeshuis behoeven te storten. Deze lagere bijdrage is een gevolg van het afnemen van het vermogen van de burgerij, de verbeterde financiële positie en de algehele redelijke conditie van het weeshuis. Dus, in tegenstelling tot de situatie van de bevolking, draaide het weeshuis blijkbaar weer wat beter!

In 1714 gaat het niet goed met de financiële positie. De magistraat stelt daarom, met verwijzing naar een besluit van de Staten van Friesland uit 1707, om nieuwe revenuen aan te boren om de "zeer agterlijken staat van het weeshuis" op te heffen. De bestuurders "resolveren en arresteren bij desen (2 januari 1714) den impost (belasting) van de brandewijnen en gedistilleerde wateren (die opgehaald wordt en die) bij de burgers wordende aangegeven, te verhoogen op 6 car. gld. (voor) yder aam". Ook tappers en herbergiers van "gemelde brandewijnen en gedistilleerde

In 1768 is de armenkas (weer) leeg en de diakenen krijgen de schuld. Men vraagt zich af of er nog een spinhuis moet worden opgericht waar de gealimenterden in moeten werken. Dit komt niet van de grond. Er moet meer toezicht op het weeshuis voor buitenarmen en ledematen komen. Uit de regering worden vier en uit de kerken drie gecommiteerden benoemd die dat ieder week moeten doen. Dit biedt helaas geen voldoende resultaat.

Weesvaders

Uit de archieven hebben we de volgende namen gesprokkeld.

1762 Harmen Jans (Bootes)

1784 Pieter Haytes (overl. 1787, getr. met Lol Sallings)

1786 Hein Willems (overl. 1792, getr. met Yda du Bois)

1796 Jan Rintjes (getr. met Hendrikje Johannes)

1809 Oeds Jans Bakker (getr. met Marijtje Jans)

De Franse tijd

In 1796 breekt de "nieuwe tijd" aan en dat betekent ook een omwenteling als de armenzorg gesplitst wordt in een burgerlijke en een kerkelijke.

De kas van het weeshuis verkeert weer in deplorabele staat. De steeds duurder wordende leveranties zijn de grootste kostenpost. Om het weeshuis van de ondergang te redden worden er 5 gecommiteerden benoemd: Gerben Siedzes, Auke Jacobs, Ids Doedes, Antie la Haise en Gerben Siedzes. De laatste weigert zonder opgave van redenen en in zijn plaats komt Willem Cornelis.

Drie dagen later, op 4 april 1801, start men een "negotie" van lijfrenten tegen 8% ten laste van de stad. Ook houden de weesvader Oeds Jans Bakker en Antie la Haise een vrijwillige collecte. De eerste namens de Raad en de laatste namens de gecommiteerden. De predikant wordt verzocht deze collecte na de preek vanaf de kansel aan te bevelen. Al met al is er 1.000 gld nodig om de boel te redden.

Het is 1811 en er wonen 34 personen in het Burgerweeshuis, te verdelen in 16 mannen en 18 vrouwen. Hiervan zijn er 23 gereformeerd, 2 roomsch, 1 luthers en 8 mennoniet. De vrouw van weesvader Oeds Jans Bakker is dan overleden en hij heeft nu alleen de leiding. Hij is tevens lid van de gemeenteraad.

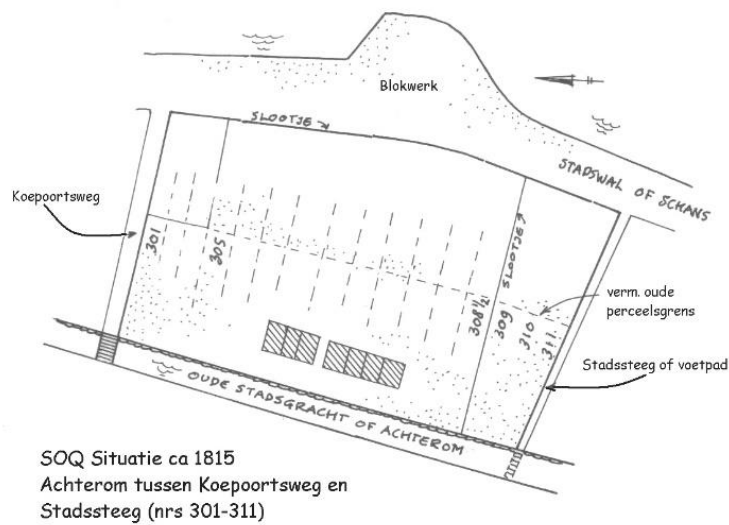
In 1814 is de armenzorg door het ontbreken van geld weer noodlijdend zodat de burgemeester of maire, Jacob Lootsma, een verzoek doet aan de Gouverneur van Vriesland. De armen zijn inmiddels uitbesteed en, "zo wordt egter mijnen vrees bewaarheid", de zorg van Oeds wordt in verband gebracht met een tekort van 900 gld. Hoe dit afloopt komt wellicht in een volgend artikeltje over de armenzorg in Stavoren aan de orde.

Sloop weeshuis

De Leeuwarder Courant plaatst op 3 december 1814 de aankondiging van de publieke verkoop bij afbraak van het weeshuis te Stavoren.

Onder toezicht van Notaris Albarda en namens de voogden van de Algemene Armenstaat te Stavoren wordt bij strijkgeld de sloop van het gebouw aan de meest biedende te koop aangeboden. Het grote gebouw, voorzien van "differte vertrekken, met alle de annexen van dien", voorheen gediend hebbende als Arme- of Weeshuis, staande in Wijk A

nummer 55. De verkoop vindt plaats op 5 december om 11 uur s' morgens in de "Algemeene Weeskamer".

De plaats van het weeshuis is goed te lokaliseren door de oudste kadastrale kaart uit 1832 te vergelijken met de belastingtabellen uit de 18^e en 19^e eeuw. Ook de vogelvluchtkaart van Bernardus Schotanus uit 1644 levert het bewijs omdat de bijgeleverde tekening van J. Stellingwerf uit 1725 een mooie gelijkenis vertoont met het gebouw op de kaart. Na de sloop van het weeshuis blijft de grond van de Algemene Armvoogdij, later de Algemene Armenstaat genoemd. De oudste kadastrale aanduiding is sectie A, nummer 523.

Het gebouw kan tegenwoordig ongeveer gedacht worden ter hoogte van huisnummers Achterdelft 23 en 25.

Studiegroep Oud Staveren (www.oudstaveren.nl)

Bijlagen (transcripties en samenvattingen uit diverse gebruikte bronnen):

02-02-1622 Schuldbekeentenis: Gerrit Sytties en Reyner Pouwelsdr e.l. en burgers te Staveren schuld aan Marten Ottés en Lieuck Hendriks e.l. te Staveren. Onderpand: onse huijs en stede op 't gedemolieerde clooster binnen Stavoren (T13-36, nr. 120/40, GJB 2015, J. De Vries).

Proclamatieboek:

Op huijden den 25e octobris anno 1627 sijn collegialiter.....die welcke eendrachtelijk verclaerden overgedraeghen te hebben aen de armevoochden van de Gereformeerde Kercke der voorschr. stede alle alsulcke huijsinge bestaende in twee camers staende en gelegen op 't gedemolieerde blockhuijs deser stede, welcke bij wijlen Jacob Frans bewoont placht te worden. Bij den welgemelten Magistraet bij 't lichten van segel gecoft vermoghende de artlen daeraff gemaect ende 't decreet daeroppe te volghen. Volghende dien is geresolveert dat so lange de voorschr. huijsinghe tot de arme weeshuijs alhier gebruijckt mach werden, dat d'selve grontpacht, naemenlijck ter somme van 3 ld 5 strs bedraeghende, bij de selve armvoochden niet en sullen werden betaelt, dan d'selve tot de tijde voorschr. daeraff geexomeneert ende ontslaeghen sal weesen.

Resolutieboek nrs. 15-17, 1610-1670:

Also de burgemrs ende vroetschappe binnen Stavoren, op den 15e septembris 1636 op den raethuijse bij malcanderen collegialiter vergadert wesende, hebben met overroepinghe, advijs ende goetvinden van de brede gemeente, naer costume ende oudergewoonte opgeroepen, beaemt ende geresolveert dat in plaetse van het gasthuijs, dat seer misbruijckt wordt, een arme weeshuijs tot profijtt, gerijff ende commoditeit van arme wesen van burgers affcompstich daerinne worden gehantreijckt ende onderhouden moghen worden. So is't dat burgemrs ende vroetschap volghens voorschr. resolutie om redenen daerinne verhaelt, nae genomen informatie van naebuijerighe plaetsen, hebben tot voortgangh van het voorschr. armenweeshuijs met goede aendacht overlecht ende rijpe deliberatie mits desen gemaect seeckere poincten ende articulen waernaegereguleert sal worden als volcht:

In den eersten dat alsnu bij burgemrs ende vroetschap gecoren sullen worden drie bequaeme ende gequalificeerde weesmrs, te weten één utten burgemrs ofte vroetschap, twe utten brede gemeente, namentlijck één die professie doet van de gereformeerde gemeente ofte ten minsten toegedaene tot d'selve ende één van de minnotijten gesinde. Die welcke in alles de opsichte van het weeshuijs en de wesen sullen hebben.

3. Item sal alle jaeren één van de weesmeijsters affgaen, dat de eerste twee jaeren bij lottinghe sal geschieden. In welcken plaetse de burgemrs ende vroetschap telckens electie ende verkiesinghe sullen doen acht daeghen voor meijedach.

4. Dat de weesmrs alle jaere in den maent van aprill pertinent rekeningh, bewijs ende reliqua van hun administratie sullen doen aen den burgemrs, vroetschap fte der selver gecommiteerden.

5. Dat in het voorschr. weeshuijs toegelaeten ende aegenomen sullen worden echte burgers kijnderen, wiens vader ende moeder verstorven sijnde, thien ofte één van beijde de tijt van thien jaeren in desen stadt gewoont hebbende, sonder onderscheijt te maken van gesindheijden.

6. Dat alsulcke armewesen die in het weeshuijs moghen comen out moeten sijn drie jaeren ende daerinne niet langer moghen verblijven als toten ouderdom van achtien jaeren. Ofte ten ware sulcx om redenen langer bij den weesmrs bevonden mochte worden.

7. Dat de weesen hantwercken ende ambachten sullen leren en doen, nae dat de weesmrs believen sal, ende "t gene daarvan "t profijtt mochte comen, sal tot derselver wese geïmploieert werden, gelijk sij oock naer gelegentheit ter zee bestelt sullen werden. Ende wat bij alsulcks verdient mochte werden sal oock derselver profijtte aen cost ende cledinghe geïmploieert werden.

8. Dat alle het goet so roerlijck als onroerlijck, geen exempt, dat bij alsulcke arme weesenouders naegelaeten werdt sal comen ten profijtte van "t voorschr. weeshuijs. Dat sullen de weesen utten voorschr. weeshuijs gaende met een eerlijck cleed versien werden. Alles tot discretie van de weesmrs.

9. Dat oock alle goeden de selve weesen, in welcke tijt sij in "t voorschr. weeshuijs woonachtich sijn, van vrunden mochte aencomen sullen oock tot profijtte van het voorschr. weeshuijs mede comen. Ten minste so veel als hun cost, dranck, cledinghe ende hantreijckinghe sal comen te bedraeghen.

10. Dat de weesen, utt den weeshuijs sijnde comende te sterven, sonder wettighe kijnders ofte kijntskinderen nae te laeten, sullen alle desselfs goederen comen tot profijtte van het voorschr. weeshuijs.

11. Dat oude personen, het sij mans ofte vrouspersonen 15 jaeren in de stadt gewoont hebbende, begerich sijnde in den weeshuijse te wonen sullen daerinne mede moghen comen. Doch alles tot discretie ende goetvinden van de weesmrs met expresse appobratie ende believen van de burgemrs ende vroetschappe. Des dat alle haer goederen, oock dien sij comen nae te laeten, sullen comen tot profijtt van den voorschr. weeshuijse

12. Dat het voorschr. weeshuijs aengenomen sullen werden een paer echteluiden, eerlijck, vroom ende godtsalich, die welcke in alles goede toesicht, regeringhe, tucht ende hantreijckinghe sullen doen, de weesen in goede discipline te houden. Voorts de weesmrs alle eere ende gehoorasaemheijt bethonen.

13. Ende dat het voorschr. weeshuijs tot onderhoud enighe opcompsten ende profijtten daer toe moghen hebben. Sullen daer toe eerst ende alvoren geïmploieert werden de profijtten ende opcompsten tot het voorschr. gasthuijs behorende. Oock merckelijcke penningen die als nu daer gegeven werden ende "t gene vervolgens meerder mochte comen. Sal oock, indien nood, nae gelegentheit collecten gedaen werden. Sullen oock te profijtte comen de bossen ende oock de penningen van de lombert ende "t gene van "t lantschaps jaerlicx ter stede van verpachtingh compt in voeghen hiernaede declareert staet.

14. Dat de burgemrs ende vroetschap met overroepinghe van de meesten articulen sullen verminderen ende vermeerderen nae gelegentheit ende eijsch van saecken, so sij bevinden sullen tot welstant ende profijtte van de weeshuijse strecken. Oock indien utten articulen, "t gemaecte ende noch te maecken, enighe misverstanden soudon moghen ontstaen, ofte andersints dat bij iemand enighe questien gemouveert mochte werden, hetsij hoedanich die moghen wesen, sal alles staen ter interpretatie, verclaeringhe ende utspreecken van de burgemrs, ende vroetschap, met ofte sonder overroepinghe van de weesmrs so sij bevinden sullen te behoren. Welcke interpretatie, verclaeringhe ende utspreecke geachtvolght sal werden ende oock wesen executabel.

15. Ende ten eijnde "t gene voorschr. is een ijegelijck openbaer ende bekent sal sijn, so is goet gefonden dat "t selve behoerlijcken sal werden gepubliceert met bevell dat daer nae gereguleert sal werden. Versoekende aen een ijderen de milde hant daeraen te willen houden ende wercken van barmarticheijt ende weldadicheijt bewijsen.

Wordt mits desen de dootgraever geordonneert omme de graeven in de karcke nae expiratie van drie daeghen nae date van de brgraevinghe wederom toe te leggen, wel

ende perfectelijcken te vloeren. Bij pene ende verbuete van een car. gulden ende dat een ijderen dach ende dat so langhe "t voorschr. graff ongetoelecht ofte open sal geraecken te leghen. d" Welcke penen sullen comen ende geapliceert werden ten profijtte van de armen. 5-1-1636 (doodgraver)

"t Sij dat het geschiet met sijn kennisse, ofte niet van ijemant van sijn huijsgesin. Ende sullen de brandewijndrinckers ofte andere wijn ofte biernuttighers op den voorschr. onbehoorlijcken tijt verbeurt hebben gelijcke drie car. gulden.

Welcke breucken geapliceert sullen worden: de derde parth tot profijtt van de magistraet, de derde parth tot profijtt van de armen ende de derde parth tot profijtt van de wachtmr. ende sijn dienaers.

Resolutieboek nrs. 15-17, 1610-1670

12-3-1636 (drankmisbruik)

Alhoewel het armehuijs ofte gasthuijs binnen deser stede Stavoren mett de middelen ende profijtt daertoe sijnde behoort gebruikt ende geimploiert te werden tot arme noodruftighe personen, is "t nochtans dat het langhe tijt grotelicx is misbruijckt geweest tot veel ongeregelheden, te weten dat vele vagebonden ende bedelaers, dien de luijegheijt liever hebben als den arbeit, van buijten incomende hen daerinne dagelijcx begeven, met grote menigte op de huijssen omlopen tot grote beswaringhe van de burgerije. Sulcx oock is streckende tot nadeel van de armen binnen deser stede voorschr. woonachtich. Jae was so verre gecomen dat enighe wat sij daeghs als aelmoese vergadert hadden des avonts aen Holants bier ende toeback in overdaedt comen duerbrenghen, waerduer sij droncken sijnde vele ongeregeltheijden pleegden, "t welcke geensints behoorde getollereert ofte toegelaeten, maer ten contrarije geweest te werden. Sulcx de burgemrs ende vroetschappe binnen deser voorschr stede op ten raethuijse aldaer bij malcanderen vergadert duer hen wachtmr ende sijn dienaers hebben gesocht te verhinderen dat geen bedelarije in dese voorschr. stadt solde geschieden opdat alsulcke misbruijcken ende ongeregeltheijden voorgecomen moghen werden. Dan als de voorschr. gasthuijs tot een beijert gebruijckt werdende, hebben de voorschr. burgemrs ende vroetschappe raetsaem bevonden nae het doen van andere steden omme de beijert geheel utt te roijen ende tot bewoninghe ende gebruijck van arme wesen van burgers affcomstich bequaem te maecken ende te gebruijcken, waertoe het ingestelt ende behoort gebruijckt te werden ten eijnde gevolcht mach werden:

"Daer sal geen bedelaer in Israël sijn". Doch also het een saecke van gewichte ende importantie is, so is ten raede goet gevonden om met overroepinghe van de brede gemeente te weten dat naer ordre ende oude gewoonte utt ijder quartier twe personen gecoren ende geroepen moghen werden Daer mede wijders te spreecken, raemen ende resolveren. Sulcx den burgemrs ende vroetschap op den 15e septembris 1636 op ten raethuijse bij malcanderen vergadert wesende ende mede utten brede gemeente, te weten utt ijder quartier twe personen gecoren ende ontboden sijnde namentlijk: Andries Pieters, mr Andries Bonifacius utt het noordt west quartier, Evert Allerts ende Allert Heres uttet noortoost quartier, Jacob Jacobs ende Hijlcke Hamckes uttet suijdoost quartier, Pietert Pietersz d'olde ende Jelle Wijbes uttet suijdwest quartier. En hebben malcanderen geresolveert, gelijck sij resolveren mits desen, dat de beijert geheelijcken uttgeroijett ende affgeschafft sal werden.

Dat het arme ofte gasthuijs voortaan gesticht ende bequaem gemaect sal werden tot een arme weeshuijs ende wel op alsulcke conditien ende articulen als naderhant bij burgemrs ende vroetschappe goet gevonden ende ingestelt sal moghen werden. Aldus gedaen ende geresolveert op den raethuijse. Ende is op huijden desen de 17e novembris

1636 door twee utten burgemrn ende twee utten vroetschappe bevestight. Huijden op dato ut supra.

Sijmon Thomas Gaerrit Saeckeles 1636 1636 Agge Wijpckes Reijner Florijs

Resolutieboek nrs. 15-17, 1610-1670

Aldus gedaen ende gersolveert bij burgemrs ende vroetschap der stede Stavoren in kennisse onser handen, voor ons ende vanweghen den anderen hier ondergestelt. Huijden den 5e martij 1638 is desen door de praesiderende burgemr en de naest praesiderende burgemr ende twe utten vroetschap voor hen ende vanweghen de gehele vergaderinghe vertiejckent. Huijden den 8e maij anno 1638. Gaerrit Saeckeles Jacob Imes Hendrick Frijdach Heere Tomijs

Een samenvatting van de besluiten over het weeshuis. Het stichten van een weeshuis is christenplicht. Het gasthuis zal geschikt worden gemaakt voor weeskinderen en arme mensen moeten er ook kunnen wonen. Dit alles voor zover de geldelijke middelen reiken.

Op huijden den 10e martij 1638 is bij burgemrs ende vroetschap binnen Stavoren, op ten raethuijse collegialiter vergadert wesende, tot opbouwinghe van het armeweeshuijs als boumr. geordonneert ende gecommitteert Garrijt Saeckles burgemr, Thomas Garrijts mede vroetschap sampt Frans Taijckes ende Allert Wijnckes utten burgerije. d"Welcke "t selvighe geaccepteert hebbende, belooft nae hun vermoghen daerinne te doen alles wes ten meesten nut ende profijtt van de voorschr. weeshuijse sal moghen strecken. Ende tot des hebben de burgemrs ende vroetschap aengenomen d"selve hun gecommiteerden neffens dien te bevrijen onder verbant so nae „t recht In kennisse van de presiderende burgemr en de naest presiderende burgemr ende utten vroetschap vertiejckent. Op date ut supra.

Agge 46 Sijtjies Andrijes Andrijes Oudewaegen Hendrick Frijdach Heere Tomes.

Register van de opcompsten en de profijtten dien jaerlijcx tot den weeshuijse genoten sullen werden so volght:

In den eersten de opcompsten ende profijtten tot den gasthuijse jaerlijcx behoort hebbende bedraeghen ongeveer - 125-0-

Item ende also jaerlicx van den lantschappe voor de armen enighe penninghen betaelt werden, sal daeraff het weeshuijs de eene ende de armen der gereformeerde gemeente de andere helfte ontvanghen ende genoten werden. Compt voor "t weeshuijs aen parth jaerlicx - 75-0-

"t Gelt in de armenbossen. Jaerlijcx gestelt op -150-0-

Utten arme oortiesgelden jaerlijcx te trecken ende ontganghen -100-0-

Van de lombartsgelt - 50-0- Collecten te doen twemael "s jaers. De eene te doen in begin van junis ende de andere in decembris sal wel bedraeghen ongeveer -300-0-

Des soondach naemiddachs in de karcke om te gaen versaemelinghe te doen sullende wel bedraeghen nae gissinghe -150-0- ----- Samen: -950-0-

In de marge stond:

Doch also enighe jaerlijckxe opcompsten ofte profijtten tot den weeshuijse gebruikt sullen werden, die welcke de karckeraedt tot onderhout van de buijtenarmen geimploieert hebben, aengesien sij den opsicht daerover mede hebben, so werdt bevonden in redenen te bestaen dat sij aldien het weeshuijs tot vermoghen ende conditie compt de armen alle behoorlijcke hulpe ende bijstant te doen ende de karckeraedt tot behulp voor ende onderhout van de armen enighe penninghen te laeten toecomen.

So tot verlijck als andersints.

Actum op ten raethuijse den 8e junij 1638.

De voorschr. profijtte ofte enighe van dien te verminderen ofte vermeederen naer gelegentheijt so langhe bij den weeshuijse te verblijven als de burgemrs ende vroetschap goet duncken ende bevinden sal.

Sullen oock andere gelden ende opcompsten meerder te comen ende te beraemen tot den voorschr. weeshuijse mede ten profijtte geïmploieert werden.

Vertrouwende vastelijck dat verscheidene besprecken tot onderhoud ende profijtt van „t weeshuijs gedaen sal werden.

Hoewel de minnonijten gesinde swaricheijt maecten om jaerlijcx enighe penninghen tot het weeshuijs vastelijck te ontschieten, sullen de arme wesen van minniste ouders affcomstich nochtans daerinne mede genomen worden, mits dat daarvan sal werden opgeschoten wat in redelijckheijt bevonden sal werden te behoren. Ende oock hun te onderwerpen d' articulen dien bij een ijegelijcken naegecomen ende geobserveert moet werden.

Aldus gedaen ende geregistreert bij burgemrs ende vroetschappe tot Stavoren ende dese door twe utten burgemrs ende twee utten vroetschappe behoorlijck ende van wegghen de gehele vergaderingh bevestigt. Huijden den 5e martij anno 1638.

“Den 10e martij 1642 voorn.

Is bij burgemrs, schepenen ende raedt sampt de vroetschap tot Stavoren op ten raedthuijse vergadert wesende geresolveert, dat de cooppenningen procederende van de vercofte huijsinghe naest het gasthuijs, bij de gasthuijsvoochden ontfangen sullen werden omme daermede het gasthuijs voor so veel „t selve soude strecken te doen repareren.

Des daeraff houdende pertinent rekeningh so behoort. Actum ut supra.

2 – 4 – 1650. Een verzoek van de diakenen van de Gereformeerde Gemeente. Ze bieden de stad 2 á 3 duizend gulden uit de armenkas aan om op rente te zetten. Met dit geld kan de stad andere obligaties aflossen. Wanneer de diakenen geld nodig hebben willen ze hun geld van de stad terug.

2 – 4 – 1650. In deze notulen staat de beslissing van de Raad. Zij gaat akkoord met het verzoek van de diakenen.

Resolutieboek 18, 1697-1727 en 1756

Blz. 342: Burgemeesteren en Vroedschappende Steede Stavoren na gedane convocatie op den Raedthuijse vergadert wesende en voorgedragen sijnde den zeer agterlijken staat van het weeshuis alhier en dat diensvolgens ten hoogsten noodsaekelik is dat het selve met enige nieuwe revenuen wierde ondersteunt. So is't dat wij alles in agt genoomen hebbende na rijpe deliberatie in conformite van de resolutie der Heeren Staten desen Provincien in dato den 12 febris 1707 op het subject van de onderhoudinge der armen genoomen goedgevonden hebbende te resolveren en arresteren bij desen dan impost van de brandewijnen en gedistilleerde wateren den stadsdaelder subject sijnde en bij de burgers wordende aangegeven te verhoogen op ses Car. gld. yder aam meerder en minder gedeeltig na advenent sodat selve van nu aff aan, Evenwel impost sullen betalen van voors. Stadsdaelder als tapper en herbergiers van gemelde Brandewijnen en gedistilleerde wateren moeten betalen sullende deese profijten geconverteert worden namenlik vijff Car. gld. tien strs. van zaam ten behoeve van het arme weeshuis alhier en de resterende tien strs ten profijte van de posten als voors. is gestatueert en in gebruike is geweest. Aldus gedaen geconcipeert en gearresteert bij de burgemeesters en de vroedschappen deser Steede op den Raedhuise 't oirconde des selve tekening, actum den 2 jan. 1714.

Resolutieboek 18, 1697-1727 en 1756

17-07-1719. Volgens een resolutie van 17-12-1688 moeten nieuw verkoren vroedsleden bij hun ambtsaanvaarding f 100 in de kas van het stads en diaconie weeshuis storten, maar het vermogen van de burgerij neemt erg af en het weeshuis is merendeels van haar drukkende schulden verlost en in redelijke staat gebracht. Daarom behoeven de nieuwgekorenen in het vervolg maar f 75 te betalen.

Weeshuis.

Op huyden den 4^e nov. 1740 hebben de voogden en diaconen toegestaan en bij verkoop daartoe geresolveert om aan Beits Baukes de vridom te geven om in dat huysjen te wonen zoo lang zij leeft voor de summa van 40 gld. (dit huis ligt in wijk C nummer 93).

23-08-1762. Harmen Jans Bootes tot weesvader gekozen.

1764 Dese nafolgende Woningen Sijn aan het huis, weeshuis, gekomen. De laaste van Ot Durks is op 13 augustus aan het huis gekomen in den jare 1764.

No. 1 het huis op het end van de fiskekrsstraat (deze tekst is conform het document; Viskersstraat?).

No. 2 het huis bij de doije poel.

No. 3 het huis van de grote boer.

No. 4 het huis van Aant Wassend (?)

No. 5 het huis in het baanspad.

No. 6 aan de baansregel het huis.

No. 7 in het nau Stegertie het huis.

No. 8 het huis op het blokhuis verkogt (deze zin was later doorgestreept).

No. 9 het huis in het nau Stegertie van Ot Durks in den Jaare bij ons bekend 1764 den 20^e augustus.

Na de dood van Hisse Haities. (zie zuidooster kwartier specienummer 322).

Na de dood van Beits Baukes komen ons aan het huis de beide huizen toe.

In kennis onzer handen: K(oert) Mumnnix, G. Meijema, Pieter Haites en A. Gerbens.

05-05-1766. Voogden en diakenen van het Weeshuis te Stavoren, eijgenaars geworden van een huis of Kaemer, laast door Antjen Joukes bewoont, bevonden hebbende hetselve voor de diakenen niet profietelijk op te maken om te verhueren, hebben hetselve aen Douwe Siebes bij resolutie afgestan tot solange hij leeft, mits dat het dan weer komt aen de voorschrefen diakeni. Dit is Douwe Siebes geset merk

Res boek 20: 14-6-1768:

In 1768 is de armenkas leeg en de diakenen krijgen de schuld. Men vraagt zich af of er nog een spinhuis moet worden opgericht waar de gealimenterden in moeten werken. Dit komt niet van de grond. Er moet meer toezicht op het weeshuis voor buitenarmen en ledematen komen. Uit de regering worden vier en uit de kerken drie gecommitterden benoemd die dat ieder week moeten doen. Dit biedt helaas geen voldoende resultaat.

1775 Verkogt de huisinge in het Steegje aan Durk Jagten. (Durk Jagtenberg woont in 1770 op adres specienummer 183½ in de Nauwe Steeg).

1778 Weeshuis, Johannes Bouwes zuid, Gosse Uilkes noord (floreem 187).

1784 Het Weeshuis. Pieter Haytes.

- 1785 Het Weeshuis. Pieter Haytes.
1786 Het Weeshuis. Pieter Haytes naar 221, nu Hein Willems van 49.
1790 Nummer 308 1/2 wordt niet vermeld.

Steun:

Nb: tot 1796 (inv. 214) waren de burgerlijke en de kerkelijk armenzorg gecombineerd. In 1687 werd door het stadsbestuur en de kerkeraad een tehuis (weeshuis) opgericht voor de behoeftige lidmaten der Gereformeerde Kerk en behoeftigen ten laste van de stad (buitenarmen). Het beheer van dit weeshuis was tot 1796 in handen van vier leden van het stadsbestuur (buitenvoogden) en vier leden van de kerkeraad. Na 1796 berustte het beheer bij het stadsbestuur afzonderlijk. Zie ook inv. 20, resolutie 14-6-1768.

Nb: tot 1796 (inv. 214) waren de burgerlijke en de kerkelijk armenzorg gecombineerd.
T70-01-214

Akte van overeenkomst tussen de diakenen en voogden van het "weeshuis" betreffende de scheiding der kerkelijke en burgerlijke armenzorg 1796.

Alzoo de voogden den diaconen op heden geprocedeerd hebben de scheiding en deeling. Ten eerste van de diaconie en stadsweeshuis inboedel alsmede de diaconiehuysjes.

Ten tweede de contante penningen ten einde dat de voogden aen de diaconie schuldig gebleken zijn een leninge van 500 car gld. De schuld is overgegaan ten laste van de voogden en dat de schuldbrieven ten laste van Anne Hayes c.s, ten laste van Foppe Johannes c.s., ten laste van Hendrik Bikerk (Bijkerk?) c.u. massaal zijn gebleven, alsmede de 56 penningen van de vastigheden althans onder proclamatie zijn. Daaronder behoren de bezwaringen der wijnen zedert de 1^e november aangebracht en de bezwaren op de schoorstenen nog te goede. Wij passeren deze voor geblijk om de komende tijd van gemelde 500 gld te posseren obligatie in somme tegen 4% per jaar. D.d. 5-12-1796.

1796 Jan Rintjes, 42 jaar, weesevader.

Bij Jan Rintjes woont ook Tjeerd Tjaamkes, oud 39 jaar (weerbare mannen).

Res. 1-4-1801

Over de deplorabele toestand van de kas van het weeshuis. Er is een tekort. Uit de geïnteresseerden in het weeshuis worden 5 gecommiteerden benoemd em het weeshuis te redden. Gekozen en benoemd Gerben Siedzes, Auke Jacobs, Ids Doedes, Antie la Haise, Gerden Siedzes, de laatste weigert zonder opgaaf van redenen. Voor hem Willem Cornelis.

Resolutie 4-4-1801

Voor het weeshuis een negociatie van lijfrenten ten bezware van de stad tegen 8 %. Er is minstens 1000 gld nodig. voor noodhulp wordt een vrijwillige collecte gehouden door Oeds Jans Bakker namens de Raad en Antie la Haise namens de gecommiteerden. De predikant wordt verzocht deze collecte na de preek vanaf de kansel aan te bevelen. Het toenemende gebrek komt door de steeds duurder wordende leveranties.

1809 Alg. armenvoogden, Oeds Jans Bakker, Algemeen arme huis (1).

In 1809 waren er 34 personen op dit adres genoteerd.

1811 A 55. Het Burger weeshuys. Totaal 34 personen, 16 van mannelijk en 18 van vrouwelijk geslagt, 23 ger., 2 roomsch, 1 luthers en 8 mennoniet (8).

1811 Wed. Oeds Jans Bakker (1811, fol. 39v).

1818 A 55 wordt niet vermeld (9).

1832 Alg. armvoogdij (0/11).

1838 Algemene armenstaat, br. diverse, kad A nr. 523 met S. van der Veen zuid en en zelve noord (floreen 187).

1811 Begroting (T 70-01-60)

Plan van de belasting en middelen ter besteding van dezelve voor den Stad Stavoren voor de jare 1811

Stadsbehoeften: o.a. reparaties aan de Stadsspinbaan f 150,-

1837: Uitgaven Armenstaat Stadsbestuur.

5-3-1837 betaald voor reisgeld van weesjongens 1,14.

T70-10-216

Rekest (afschrift) van de burgemeester van Stavoren aan de Gouverneur van de Provincie betreffende de financiën van de algemene armenstaat 1814.

NB: dit is geschreven op vellen papier die over de lengte doormidden zijn gescheurd. Eén strook is zelfs bedrukt en de schrijver heeft hier overheen geschreven (was het papier zo schaars !?!)

Aan de Armenstaat te Stavoren.

1e strook:

In mijn missieve van den 16 dezen heb ik de onguns... tegen .. situatie van het Algemene Armenbestuur te kennen gegeven alsmede dat geen zed. te ddullen ? daartoe voorhanden zijn met bijvoeging van een gegrunde vrees dat de persoon van Oeds Jans Bakker welke bij contract zich hadde verbonden om voor een bepaalde prijs en tot eenen bepaalde tijd toe een groot gedeelte der armen van de ..dagen behoefte te zullen voorzien, bij nou? betaling van de gemaakte conditien sonder afzien en de armen nalaten? Stadsbestuur verwijzen en daar bij verzogt wat nu deezen door mijn handen moet worden gedaan. Lees? Op tot Roy? ten? geen antwoord bekomen hebben, zo wordt egter mijnen vrees bewaarheid door de Armen ..often aan de voogden en vieden? de ko.dige? te de..deelen verschaffen. Ik ben dies genoodzaakt geweest de armen uit te besteeden onder belofte van contante betalinge, vermits deze nood een dadelijke voorziening vorderen, hetwelk egter vast geen d... kan zijn, door die alle reden..delen ? ontbreken. Ik ten ..ab dus mijne meening va dege...? wel tot voorziening na..

2^e strook:

Nadien de behoefte omstandigheden nodige subsidiën hebben, hebben te ..g. van de Algemene Armen verzogt te.. omstandigheden waarin ik heb kunnen voorzien, zoo heb deezer ge.. geadresseerd, te kennen geven bij deze .. Jans Bakker te Stavoren.. ander zich hadde verbonden welk ond.. de nodige verzorging te ..eeen .. op de gestelde termijnen zullen hangen, aan hun hadde verklaard zijne beloofde ho..mentatig? penningen dat daar nog meerder negen honderd in soover zouden dien gelden te ontvangen .. kan betalen en niemand op .. en behoefte wil leveren.. gemaakt overeenkomst met .. hun voogden kerkoulde? m... der achterstallige .. hadde voorgenomen vaak? de bij hun besteden Armen.. agen, Uit oorzaak zijne niet permitteeren zullen. Dat de voogden voorts.. nodige zed. middelen te willen volstrekt niet in staat waren al.. met de armen te doen.. zaakt, zouden zijn de .. te verwijzen. Ik vind de noodzakelijkheid gebrekt. Mij Provincie Vriesland.

NB: Het volgende gedeelte is op een strook bedrukt papier geschreven:

Den financiële staat...

stad en neem de vrijheit

om bij deezen voor te dagen of

niet zo lange in deezen geene

finale schikking is gemaakt

.rene provisionele quote laten?
over de ingezetenen dezer stad
zouden kunnen plaats hebben
nu daar uit zo lang den nood
verdagen behoefte te kunnen
..den, ingevalle dit wordt
geagreerd, solliciteeren doen
.. de nodige autoriteiten
wjl ik anders volstrekt geen
middelen weet uit te vinden
terwijl ik thevens de generale
voorzieningen de gunstige
dispositie van ...ld get.. zeer
.. verentelijk surploreeren
..om U.. gest .. niets geene
herhaalinge lasten te voldoen
van wegen vorigen van den 16 dezer
..tareening (?).

T70-01-215

Proces vervaal van de stemming van een voogd in algemene armenstaat 1816.
20-1-1816 stemming gehouden tot een voogd in de Algemene Armenstaat te Stavoren
voor de tijd van vier jaren.
Stemmers: Hidde R. Pietersen, H. Albarda, Jacob A. Lootsma, Gerben S. Siedzes, Eling G.
Doornbos, Hendrik Trip, Cornelis de Roos, Ninke T. Zwaan, Pieter R. Heinsius.
Hessel de Jong kreeg 8 van de 10 stemmen. De anderen, H. Trip en G. Siedzes, elk 1
stem.

Sloop

De Leeuwarder Courant publiceert op 3 december 1814 de aankondiging van de publieke
verkoop bij afbraak van het weeshuis te Stavoren..
Onder toezicht van Notaris Albarda en namens de voogden van de Algemene Armenstaat
te Stavoren
wordt bij strijkgeld de sloop van het gebouw aan de meest biedende te koop
aangeboden. Het grote gebouw, voorzien van "differte vertrekken, met alle de annexen
van dien", voorheen gediend hebbende als Arme- of Weeshuis, staande in Wijk A
nummer 55. De verkoop vindt plaats op 5 december om 11 uur s' morgens in de
Algemene Weeskamer.
De plaats van dit huis is goed te lokaliseren door de oudste kadastrale kaart uit 1832 te
vergelijken met de belastingtabellen uit de 18^e en 19^e eeuw. Ook de vogelvluchtkaart van
Bernardus Schotanus uit 1644 levert het bewijs omdat de bijgeleverde tekening van J.
Stellingwerf uit 1725 een mooie gelijkenis vertoont met het gebouw op de kaart. Na de
sloop van het weeshuis blijft de grond van de Algemene Armvoogdij, latere de Algemene
Armenstaat genoemd. De oudste kadastrale aanduiding is sectie A, nummer 523.
Het gebouw kan tegenwoordig ongeveer gedacht worden ter hoogte van huisnummers
Achterdelft 23 en 25.